

Les imatges pròpies d'una societat islamitzada profundament sovintegen cada pic més als carrers de les ciutats turques, cosa que desvetlla la suspicàcia dels sectors socials més laïcistes.

II, o que rebutja en públic tota mena de violència, no falten els analistes, entre els quals hi ha el periodista esmentat més amunt, que l'assenyalen com el màxim enemic d'Erdogan i com una persona que vol convertir Turquia en un règim islamista radical posant fi a la democràcia.

Una altra persona que ho veu igual és el periodista turc d'investigació Ahmed Sik, el qual el 2013 declarava a *elconfidencial.com* que Gülen és "l'home més poderós de Turquia, encara que no hi viu". Segons ell, el seu moviment "és molt enganyós, perquè no és tan moderat com es mostra, ni prop fer-hi, sinó que practica i propugna la separació estricta per sexes, la segregació de les dones, la interpretació religiosa més radical i, cosa que és més perillosa, s'infiltra pertot (policia, justícia...) amb l'objectiu de fer seu el país". Sik estava a punt de publicar un llibre sobre el creador d'El Servei (*L'exèrcit de l'imam*) quan va ser detingut per la policia i passà un any a la presó fins que un jutge el deixà en llibertat. Segons el periodista, l'organització esmentada va promoure el seu empresonament, i assegura que quan Erdogan es va referir als perills derivats d'un "Estat dins l'Estat" que amenaça el país, assenyalava clarament la societat de Gülen, a la qual fa responsable de l'operació

d'espionatge descoberta recentment en dependències governamentals. L'objectiu d'El Servei, explica Sik, és fer caure el Govern de l'AKP a força d'acusacions de corrupció, entre més vies, i aconseguir que del caos subsegüent en sorgeixi una república islàmica, a la manera de les altres, és a dir, no gens democràtica.

Encara que són opinions que poden sobtar i que fins i tot poden semblar de *conspiranoics*, la veritat és que és una idea bastant estesa. Unes altres veus de molt de prestigi ho veuen com una possibilitat real, si més no. És el cas de Kadri Gürsel, periodista i analista de política del diari liberal turc *Milliyet*, el qual defensa la tesi que la "democràcia islàmica" que a Europa i als Estats Units s'ha *comprat* com una mena de miracle per explicar els governs de l'AKP és "una contradicció en els seus termes" que no serà mai possible, i que Turquia només té dos camins: o aprofundir la democràcia limitant l'islamisme fins a convertir-lo en una mera religió, com és el cristianisme a occident, o aprofundir l'islamisme, en el qual la paraula *democràcia* no té cap significat.

Aquesta darrera possibilitat comença a ser terroríficament versemblant.

Miquel Payeras

A les teulades hi havia franc-tiradors amatents, i uns helicòpters sobrevolaven la plaça on la multitud fa onejar banderes vermelles en què surt dibuixada la mitja lluna. Van venir milers de persones a la petita ciutat de Yozgat, a l'Anatòlia central, des d'Istanbul, des d'Ankara i des del mar Roig. Havien esperat hores aguantant la calor per aplaudir-lo. Entonaven el seu nom i pels altaveus ressonava l'himne de la campanya electoral: "Home del poble, Recep Tayyip Erdogan".

Quan el *premier* turc va pujar a l'escenari, hi havia dones amb vel que ploraven i homes barbuts que es posaven de genolls. Erdogan va alçar les mans i cridà: "Som germans? Som turcs?". La massa va contestar: "Tayyip, per tu anem fins a la mort!". A Turquia hi havia campanya electoral, però això no explica el que passava allà; per tant, Erdogan havia concebut la campanya com una guerra d'alliberament. Els seus votants eren les seves tropes, els qui l'havien de fer president.

Guerra d'alliberament. Així va anomenar Mustafa Kemal, conegut amb el sobrenom de *Atatürk*, fa noranta-cinc anys el combat contra els aliats que va conduir a la fundació de la República de Turquia. Erdogan viatjava, durant la campanya electoral, per tots els indrets on es lliurava aquesta guerra i com un *Atatürk* modern vociferava pel micròfon: "No permetrem que les potències estrangeres ataquin Turquia!". Es referia als estudiants que havien ocupat el parc Gezi, l'oposició secular, Europa.

Des de feia onze anys Erdogan, que en té seixanta, és primer ministre i, com que després de tres legislatures no es podia tornar a presentar per ocupar aquest càrrec, el 10 d'agost volia ser escollit president. El que li agradaria més és ser un sobirà vitalici; si més no, fins a l'any 2023, quan se celebrarà el centè aniversari de la fundació de l'estat de Turquia. En parla sovint, del 2023, fins i tot es pot veure aquest número als cartells de campanya.

Amb Erdogan Turquia ha experimentat un canvi enorme, ha passat de ser un país en crisi a una potència regional. Erdogan mateix també ha canviat: de fonamentalista religiós a reformista demòcrata que ha desposseït les elits, ha impulsat un *boom* econòmic i ha

El nou sultà

Erdogan i la seva esposa. Quan Erdogan va pujar a l'escenari a Yozgat, "hi havia dones amb vel que ploraven i homes barbuts que es posaven de genolls".

El primer ministre Erdogan va començar com un reformista demòcrata, però en la lluita contra les antigues elits i els manifestants de Gezi s'ha anat convertint en un patriarca. Ara ha estat elegit president. S'ha convertit en un dèspota?

alliberat de la pobresa la majoria conservadora i devota del país i li ha donat veu en la política.

Amb cada victòria electoral, però, s'ha anat tornant més autoritari. Ha reprimit protestes i ha fet detenir persones crítiques, i ha anat introduint de mica en mica preceptes morals islàmics. El reformista s'ha convertit en patriarca, l'home que portava l'esperança ha esdevingut un risc. Quan Erdogan es va acomiadar dels seguidors a Yozgat, alçà la mà fent el gest dels Germans Musulmans i va cridar: "La nostra missió tot just acaba de començar".

Per entreveure què impulsa Erdogan, què vol i fins a on pot portar el seu país, serveix d'ajuda mirar enrere i analitzar el seu recorregut vital. És la història d'una transformació en cinc actes.

L'ascens: Istanbul. Al barri portuari de Kasımpaşa, a Istanbul, les portes estan arrancades de les xarneres i sota els ponts hi ha gent sense sostre que esnifen cola. Aquí és on va néixer Erdogan; aquí hi té les arrels. El jove Erdogan era un *turc negre*, un marginat. El seu pare, Ahmet, es guanyava el pa portant coses amb barca de banda a banda del Bòsfor. El jove Erdogan aviat va aprendre a espavilar-se. Venia rosquilles de sèsam pel carrer. Es diu que se'n va ben atipar arran de ser estafat. Els vells de la zona el recorden com un jove amb molta ràbia: "Tayyip no defugia cap batussa", diu un home. "S'enfilava a la teulada de la mesquita i citava versos de l'Alcorà."

Erdogan era davant en l'equip de futbol del barri, l'Erokspor, va anar a l'escola religiosa islàmica Imam-hatip, va estudiar ciències empresarials i va treballar de comptable en una fàbrica d'embotits. I es va afiliar al partit islamista Refah ('Partit del Benestar'), en el qual va conèixer la seva dona, Emine. A quaranta anys ja havia arribat a dalt de tot: havia estat escollit alcalde d'Istanbul. Les elits el detestaven, però Erdogan governava amb eficàcia. Va ampliar els mitjans de transport de rodalia, va millor l'abastiment d'aigua i va fer netejar els carrers.

Ja de jove Erdogan estava obsessionat amb la idea d'ascendir. El menyspreu que rebia de la burgesia laica

al començament de la seva carrera l'entristia i l'incitava a implicar-se. "Erdogan té l'ambició i la resistència que només aporten els marginats", diu l'advocat Turgut Kazan, que el coneix de fa anys. "Erdogan, com a polític, també ha continuat sent un lluitador de carrer."

La gent de Kasımpaşa és pobra, però orgullosa, i Erdogan també ho és. "Mira com es mou Erdogan i com parla: això és Kasımpaşa", diuen aquí. Ser orgullós també implica que les crítiques al seu Govern les veu com una ofensa personal i com una exhortació a contraatacar. Qui decep Erdogan és castigat i perseguit per ell mateix.

Erdogan és un populista amb una gran capacitat, un caçador d'homes, que sap guanyar-se la simpatia de la massa. Però no té pràctica a aconseguir els seus objectius mitjançant la diplomàcia. El 2009, en el Fòrum Econòmic Mundial de Davos, durant un debat va desafiar pel president israelià, Shimon Peres. El primer ministre s'havia comportat com un *kasımpaşalı*, un atrevit. Així és com el van disculpar els seus assessors. Als seus votants els agrada per aquesta mena d'accions. Erdogan és com a molts turcs els agradaria ser: segur de si mateix, dominant i valeros.

El *premier* turc, però, també valora molt l'obediència i la lleialtat. S'ha mantingut sempre fidel al barber de la seva joventut, que avui també li talla els cabells al seu fill. A la barberia de Yaşar Ayhan, a Kasımpaşa, hi ha una foto seva penjada a la paret. "En Tayyip no ha oblidat mai el seu origen", diu Ayhan. En les eleccions presidencials també va votar Erdogan. "En Tayyip ens fa sentir orgullosos de Kasımpaşa, del nostre país i de la nostra religió."

L'auge: Kayseri. Abans que el Partit per la Justícia i el Desenvolupament (PJD) arribés al poder, a Kayseri hi vivien, aproximadament, mig milió de persones. Ara n'hi viuen més del doble. La ciutat és el símbol de l'èxit econòmic de Turquia; és el centre dels *tigres d'Anatòlia*, les metròpolis en creixement on ha sorgit el benestar turc dels darrers anys. La ciutat es troba als peus del volcà Erciyes, de 3.916

Una cafeteria de Diyarbakir, al Kurdistan. Erdogan va eliminar la prohibició de parlar kurd. La ciu-

metres d'altitud, al cim del qual —on hi ha neu durant sis mesos l'any— s'acaba d'inaugurar una estació amb telecadieres, pistes i restaurants. Al centre de la ciutat se succeeixen els restaurants de menjar ràpid i franquícies de cadenes europees de moda, i davant de les vil·les dels afores s'hi poden veure limusines i tot terrenys de les marques Mercedes, BMW i Audi.

Aquí han sorgit centenars d'empreses, fàbriques tèxtils, fabricants de maquinària, grans companyies actives arreu del món, com el hòlding Boydak, al qual pertanyen un banc, una empresa de cables i Istikbal, l'empresa de mobles més gran de Turquia. Gairebé tots els sofàs, prestatgeries i cuines a mida del país es construeixen aquí, fins i tot hi ha empreses europees que encarreguen productes a la ciutat.

Kayseri és la ciutat que simbolitza l'èxit econòmic de Turquia, un dels 'tigres d'Anatòlia'

"Kayseri és la Suàbia de Turquia", diu Şafak Çivici. "La gent hi és conservadora, treballadora i humil." Aquesta empresària de cinquanta anys va créixer a Stuttgart i després es va traslladar a la pàtria dels seus pares. El 1997 va obrir un taller de fusteria amb el seu marit; ara ja tenen seixanta treballadors i produeixen cadires per a Europa. "Això també és un èxit d'Erdogan", diu. "Abans que fos primer ministre, teníem una inflació de més del 40%. Els governs eren caòtics i corruptes, hi havia disputes en les coalicions, no s'hi podia comptar per a res." Molts dels seus amics, afegeix Çivici, van votar Erdogan i el PJD com a protesta. "D'ençà que ell governa, la lira turca és relativament estable i fins i tot ha pujat de valor."

Abans l'economia era controlada per l'elit *kemalista*, però Erdogan va obrir els mercats per als empresaris d'Anatòlia. Va privatitzar grans empreses estatals, com Türk Telekom, la indústria del petroli i del gas, els ports i els aeroports; va liberalitzar el mercat de treball, va reformar el sector bancari i de crèdit, i va donar un impuls a l'economia.

Al començament de l'era del PJD l'economia va créixer anualment fins

tat s'ha obert al turisme. A la dreta, una manifestació d'estudiants a Istanbul.

a un 9%. Els inversors estrangers van invertir, entre el 2003 i el 2012, prop de 400.000 milions de dòlars. En els 20 anys anteriors les inversions només havien estat de 35.000 milions. Així indrets insignificants de l'Anatòlia central van convertir-se en ciutats industrials, i va formar-se una nova classe mitjana: la burgesia islàmica conservadora, benestant i devota. Al mateix temps es van construir a tot el país urbanitzacions noves per a la població rural pobra desplaçada.

Igual que Kayseri, Erdogan representa tot Turquia. Als restaurants no es consumeix alcohol, moltes dones porten vel, gairebé totes les empreses tenen un lloc de pregària. La fe i el treball, diuen aquí, es complementen. Els sociòlegs els qualifiquen de *calvinistes islàmics*. Normalment, el PJD obté en les eleccions fins al 70% dels vots. Kayseri és un lloc on Erdogan és poc contestat.

Si més no, fins ara. Però molt a poc a poc i sense fer soroll això va canviant. Erdogan ja no és tan indiscutible com fa uns quants anys, diu Çivici. La seva actitud dura contra els manifestants de Gezi i els periodistes crítics a Çivici li sembla incomprensible, “com també

la desviació del rumb reformista i la seva prevenció envers la UE”. I també flaqueja el fonament més important d'Erdogan: el 2013 l'economia només va créixer un 3%. El Fons Monetari Internacional va advertir que Turquia és el més fràgil dels mercats emergents.

Perquè l'èxit ha amagat durant molt de temps un dèficit estructural que el PJD ha arrossegat. Des de fa anys Turquia ha importat cada cop més productes que no pas n'ha exportat i va acumulant deutes. Amb Erdogan el dèficit de la balança comercial va pujar de 16.000 milions a 84.000 milions de dòlars l'any 2012. Els creditors estrangers, a més a més, només han invertit a curt termini, diu Çivici. “Amb prou feines havia començat la crisi financera mundial que els inversors van retirar el capital.” Per tant, el desenvolupament no és sostenible, afegeix. “Tenim piles i piles de centres comercials. El sector que està més en auge és el de la construcció”, diu l'empresària. “No tenim pas una indústria sòlida o un sector tecnològic potent a llarg termini.”

La reconciliació: Diyarbakir. Tot just fa deu anys a la ciutat kurda més gran hi regnava l'estat d'excepció.

Avui vénen turistes a aquesta ciutat de la riba del Tigris, la cadena Hilton hi ha obert un hotel, i l'aeroport es va ampliant per convertir-lo en un dels més grans del país. Per on abans patrullaven soldats avui els botiguers hi venen samarretes amb el retrat del líder del Partit dels Treballadors del Kurdistan (PKK), Abdullah Öcalan.

Fins al 2004 era prohibit parlar kurd, llegir llibres en kurd o escoltar música kurda. Però Erdogan va ser el primer cap de govern turc que es va disculpar pels crims de l'Estat contra els kurds. El Govern va negociar un alto el foc, va retirar la prohibició lingüística i va fomentar l'economia a la regió; ara fins i tot hi ha una televisió en kurd. Tot això no va ser pas desinteressat: d'aquesta manera, Erdogan va aconseguir un nou electorat. Tot just al final de juny el Govern va aprovar al parlament una llei d'amnistia per als combatents del PKK, un regal electoral per als kurds, els vots dels quals eren necessaris perquè Erdogan aconseguís la majoria en la primera volta de les eleccions.

Perquè Erdogan concorria a les eleccions per a la presidència contra un candidat kurd, el primer que hi havia. Selahattin Demirtaş va créixer al sud-est de

Miting d'Erdogan a Konya, al sud-est de Turquia, l'últim dia de la campanya electoral per a les eleccions presidencials.

Turquia, de petit va veure que els soldats turcs cremaven pobles sencers i n'executaven els habitants, presumptament perquè eren membres del PKK o perquè amagaven combatents. Avui Demirtaş és el cap de llista del partit kurd Partit Democràtic dels Pobles (HDP) i té el suport de joves i liberals turcs. Els sondeigs només li donaven entorn del 10% de vots, però el simple fet de presentar-se ja va causar sensació.

“Erdogan ha canviat el país”, admet Demirtaş. Però també diu: “Amb Erdogan no és possible una Turquia

democràtica”. Demirtaş vol establir una oposició liberal d'esquerres per als kurds i per als turcs laics. “Somíem una Turquia pluralista que no pertanyi només als kemalistes o als sunnites conservadors.”

La lluita pel poder: Ankara. “Sense por! Entri, entri!”, crida Abdüllatif Şener. La fressa d'un trepant li esmorteix la veu. Uns paletes carreguen runa escales avall. Şener no ha trobat cap despatx millor: els propietaris d'Ankara es neguen a llogar un espai a

aquest professor d'economia, tot i que va ser fundador del PJD, ministre de Finances i vice-primer ministre. Però el 2008 va abandonar el partit després d'una discussió.

Şener fa anar una mena de rosari. Erdogan, explica Şener, generava controvèrsia entre els fundadors del PJD. Afirma que no tenia cap idea política i que era un provincià de cap a peus. Però Erdogan va convertir-se en el polític musulmà més popular del país, sobretot des que el 1997 va ser detingut pel règim militar i condemnat

a deu mesos de presó perquè en un discurs havia citat una frase d'un poema que s'havia entès com una exhortació islamista: "Les mesquites són les nostres casernes; els minarets, les nostres baionetes". La condemna de presó el va convertir en un màrtir.

Els fundadors del PJD volien que el seu partit fos una força moderada, explica Şener. Exigències com la introducció de la xaria o l'allunyament d'Occident quedaven, doncs, descartades per motius tàctics. "Fèiem servir una retòrica laica per tranquil·litzar

l'exèrcit." Després que el primer ministre islamista Necmettin Erbakan, del partit Refah, del qual va sorgir el PJD, va ser destituït amb un cop d'estat el 1997, es volia procedir amb cautela. "Però no vam deixar de banda les nostres conviccions religioses", diu Şener. "Vam entendre que només podíem canviar la societat de mica en mica."

Els militars laics i *kemalistes* observaven el primer ministre amb preocupació, però durant molt de temps no van reaccionar, perquè Erdogan impulsava l'acostament a la Unió Europea

Erdogan es va fer més popular arran de ser detingut per haver recitat un poema islamista

i perquè no confirmava la sospita que volia islamitzar el país. Però pels volts de l'any 2007 els generals van veure que el seu poder estava seriosament en perill. N'era la causa l'anunci d'Erdogan de fer president el seu company de partit Abdullah Gül. Els generals van planejar un cop d'estat, però Erdogan va reaccionar de pressa a les seves amenaces. Va esbrincar públicament la direcció militar i tres mesos més tard va posar Gül de president. El lluitador de Kasımpaşa havia enganyat els generals i s'havia imposat.

Havent guanyat aquella prova de força, Erdogan va començar a purgar les institucions estatals foragitant-ne les antigues elits. L'advocacia de l'Estat va iniciar investigacions contra l'anomenat *grup Ergenekon*, que, suposadament, havia ideat el cop d'estat contra el Govern. Erdogan es va presentar com la columna vertebral de l'*Estat profund* i va prometre que compensaria els crims de l'Estat. Els anys 80, uns membres d'aquest *Estat profund*, en part per encàrrec del Govern, havien segrestat presumptes enemics de la República. En el sumari del *cas Ergenekon*, però, no s'hi deia res d'això. En canvi, s'hi parlava a bastament de suposats plans d'atac. Les acusacions es basaven en testimonis anònims, i es va comprovar que molts documents decisius eren falsificacions. Centenars d'oficials, acadèmics i periodistes van ser arrestats i condemnats a penes llargues de presó en judicis mediàtics.

"Les acusacions eren clarament inventades", diu Riza Türmen, un ex-jutge del Tribunal Europeu dels Drets Humans. "Erdogan no va tenir mai la intenció d'obrir causes contra els criminals de l'*Estat profund*. Va abusar del procés per eliminar els crítics." Entre el 2001 i el 2011 es van detenir arreu del món 35.000 persones per sospites de terrorisme; d'aquestes, 12.897 només a Turquia.

Fotos de la campanya de protesta per Twitter contra el vice-primier ministre turc, Bülent Arınç, que va dir que les dones no haurien de riure en públic.

“El procés del *cas Ergenekon* va fer creure a Erdogan que era totpoderós”, afirma la seva ex-confident Nazlı Ilıcak. “Des d’aleshores es pensa que les lleis ja no el limiten.” Alguns polítics, a mesura que tenen èxit, es tornen més i més impertorbables i arrogants. Erdogan, però, es va tornar més susceptible, i li van augmentar les ànsies de poder.

El següent pas va ser atacar el seu exiliat: el predicador Fetullah Gülen, que el 1999 se n’havia anat als Estats Units fugint de l’exèrcit. Gülen assegurava al primer ministre el suport dels votants devots; Erdogan, en contrapartida, protegia els negocis de la parròquia de Gülen. El procés del *cas Ergenekon* no l’hauria pogut dur a terme sense l’ajuda dels feligresos de Gülen, que havia introduït la seva gent en càrrecs del sis-

tema judicial. Però després de guanyar les eleccions per al parlament el juny del 2011, Erdogan volia alliberar-se d’aquest moviment perquè ja no podia complir les seves exigències de càrrecs i favors. La tardor del 2013 va forçar la lluita pel poder dient que faria tancar les escoles privades de Gülen.

Poc després la policia va arrestar més de cinquanta polítics del PJD, empresaris i també els fills de tres ministres per sospites de corrupció. Els advocats de l’Estat, que estaven manifestament vinculats amb Gülen, van dirigir les investigacions, que finalment fins i tot van esquitjar Bilal, el fill d’Erdogan.

Certament, Erdogan va canviar la meitat del Govern, però es va negar a aclarir els fets. I va fer com si no hagués col·laborat mai amb Gülen. A la primavera van ser posats en llibertat diversos acusats del *cas Ergenekon*; el primer ministre va dir, llavors, que el procés era un complot del moviment de Gülen contra l’exèrcit.

Fa onze anys Erdogan va començar la legislatura amb la promesa que democratitzaria Turquia. Efectivament, va abolir la pena de mort, va liberalitzar el dret penal, va permetre a les estudiants i

a les funcionàries de portar vel i va conèixer als cristians i als jueus més drets que mai. Però les institucions no les ha pas reformades, sinó que les ha ocupades ell mateix. D’una manera molt semblant que els partidaris de Kemal, ara ell també abusa de la justícia, dels serveis secrets i de la policia per eliminar els crítics. Els serveis secrets turcs, el MIT, han rebut unes atribucions gairebé il·limitades: poden intervenir telèfons sense cap ordre judicial i consultar dades d’institucions i empreses.

Qui va en contra del Govern és perseguit com a enemic de l’Estat. Els darrers mesos, centenars d’advocats de l’Estat, jutges i policies incòmodes han estat traslladats. Han estat detinguts o acomiadats periodistes crítics. Uns estudiants que durant un discurs d’Erdogan havien desplegat una pancarta per demanar l’ensenyament lliure han estat acusats de pertànyer a un grup terrorista. Twitter, Facebook i YouTube sovint han estat bloquejats.

“A Turquia de vegades hi ha uns altres mitjans, menys fins que no pas a Europa, per aconseguir els objectius polítics”: així defensa Osman Can, del PJD, el comportament autoritari.

Del 2001 al 2011
es van fer 35.000
detencions per
terrorisme al món;
12.897 a Turquia

Sembla que a Erdogan ja no li importa l'opinió d'Europa. A diferència del principi del seu mandat, en què volia aprofitar l'adhesió a la Unió Europea per limitar el poder de l'exèrcit, ara ja no depèn de Brussel·les. I l'entusiasme per entrar a Europa també ha caigut entre la població. Les negociacions poc entusiastes per a l'entrada a la UE van frustrar molts turcs. Fa cosa de deu anys el 73% dels turcs estava a favor de l'adhesió a la UE. Avui ho vol només el 44%. Europa és un perdedor i porta cap a la decadència, diu avui l'assessor en cap d'Erdogan. Turquia, afegeix, es troba en el procés de convertir-se en una potència mundial i aviat serà al mateix nivell que la Xina i els Estats Units.

La crisi: el parc Gezi. De fet, aquest parc del costat de la plaça Taksim només era una nota marginal dintre dels grans plans d'Erdogan. Erdogan vol construir un tercer aeroport a Istanbul, tres vegades més gran que el de Frankfurt; un tercer pont del Bòsfor amb uns pilars enormes, i una mesquita amb el minaret més alt del món. També hi ha projectat un canal entre el mar Negre i el de Màrmara, tan absurd i car que fins i tot el Govern l'ha considerat un "projecte forassenyat". Aquests projectes són un gran ajut per al sector de la construcció, però sobretot són monuments per a Erdogan. Aquest minúscul parc, ni de bon tros idíl·lic, ha de deixar lloc a un centre comercial.

El juny del 2013, centenars de persones van sortir al carrer a Istanbul per impedir-ne l'enderrocament. Però de seguida es va convertir en una revolta contra el Govern, perquè la policia va reprimir les protestes amb brutalitat, amb l'ús de granades de gas i llançant aigua amb mànegues. Aquells dies Ipek Akpınar va rebre una trucada. "Professora, què hi podem fer?", preguntava una assessora del primer ministre. "Com podem fer venir a la raó aquella gent?"

L'arquitecta Akpınar havia participat en l'inici de les protestes i va respondre: "Digui al primer ministre que ha d'acostar-se als manifestants". Erdogan feia una visita oficial al nord d'Àfrica. Però en tornar a Istanbul va fer cas omís del consell. Quan encara era a l'aeroport va fer un discurs ple

Manifestació contra Erdogan. Darrere de la bandera amb la cara d'Atatürk, s'hi poden veure els manifestants contra les mesures islamitzadores de l'ex-primer ministre.

d'odi en el qual qualificava els manifestants de "saquejadors" i "terroristes". "Qui treballa contra Turquia", cridava, "tremolarà de por!"

En el punt culminant de les protestes Erdogan va convidar uns quants activistes a Ankara, entre els quals hi havia també Akpınar. Durant la conversa el primer ministre tenia un aire absent, fins que una jove arquitecta amb vel li va preguntar: "Primer ministre, per què ens odia?". Erdogan es va aixecar d'una revolada i va vociferar: "I tu, per què negues la teva identitat?"

Arreu del país es van detenir centenars de manifestants; molts van ser con-

demnats a penes llargues. Erdogan va parlar d'una conspiració contra el Govern. Així va polaritzar el país; d'aleshores ençà, els seus adversaris i els seus defensors s'han radicalitzat. Com més pressió té Erdogan, més agressiu es torna. Es va veure en els casos de corrupció i en el fracàs del seu somni de construir un nou imperi otomà.

En la reelecció del juny del 2011 havia dit: "Avui Sarajevo ha guanyat tant com Istanbul; Damasc, tant com Ankara". Després de la primavera àrab, Erdogan es pensava que podria crear una aliança sunnita amb els Germans Musulmans, que governaven a Egipte.

Centre comercial en construcció a Istanbul. “Tenim piles i piles de centres comercials. El sector que està més en auge és el de la construcció.” Ho diu Safak Çivici, una empresària de Kayseri.

Però el cop d'estat militar a Egipte va trastocar-li el pla. El compromís amb els rebels sirians, als quals Turquia donava suport en la lluita contra el règim d'Al-Assad, tampoc no va tenir gaire èxit; al contrari, la guerra civil ha desestabilitzat la mateixa Turquia.

I amb Israel, temps enrere col·laborador estret de Turquia, Erdogan s'hi va barallar. Des d'aleshores atia l'antisemitisme del seu electorat; per exemple, al final de juliol, en l'últim discurs com a primer ministre al parlament hi va aparèixer amb un mocador palestí, i en una entrevista va afirmar: “El que Israel fa als palestins supera els crims de Hitler contra els jueus”.

Erdogan invoca el progrés econòmic, però no vol admetre la necessitat creixent de molts turcs d'una vida autodeterminada. No pot suportar la contestació. Amb la revolta de Gezi Erdogan va convertir-se definitivament en un patriarca autoritari. I aquest patriarca ho vol controlar tot, fins la vida privada dels ciutadans.

El dret d'avortar ha estat restringit. La venda d'alcohol als bars ha estat limitada. La publicitat de cervesa o de vi és prohibida als llocs públics. Al metro d'Ankara és prohibit de fer-se petons. En el futur, els nois i les noies només

podran viure en residències d'estudiants separades per sexes.

El vice-primer ministre d'Erdogan, Bülent Arınç, fins i tot va afirmar que el riure de les dones als llocs públics és un vici: “On són les nostres noies, que abaixen el cap i aparten la mirada quan els mirem a la cara?”. Just després, moltes noies turques van penjar a Twitter fotos en què reien amb el *hashtag* #direnkahaha ('protesta riallera').

Tanmateix, Erdogan no tan sols controla els ciutadans, sinó que també controla completament el seu partit. Tria cada diputat, cada governador. Alguns companys seus han renyit amb ell. El ministre d'Economia Ali Babacan va anunciar la seva dimissió i alguns diputats han abandonat el grup parlamentari en senyal de protesta. Ha substituït els assessors hàbils per autòmats fidels. Fins i tot és possible que Abdullah Gül, president fins a les

Erdogan vol un sistema presidencialista per no ser entorpit per “oligarques”

darreres eleccions, es retiri de la política. La majoria de membres del PJD, però, dóna suport a Erdogan. Temen que sense una figura amb lideratge el partit no es descompongui.

Erdogan volia ser president i ha estat escollit. L'oposició és feble; el Partit Republicà Popular (CHP), influent temps enrere, ja no té influència ni gaire suport. El seu candidat, Ekmeleddin Ihsanoglu, és un diplomàtic gairebé desconegut.

Com a cap de l'Estat Erdogan paraitzarà els últims mecanismes de control, adverteix el president del Col·legi d'Advocats de Turquia, Metin Feyzioglu. “El seu despotisme ja no tindrà limitacions.” Fins ara les atribucions del president sobretot eren relatives a aspectes cerimonials. Erdogan, però, té previst d'ampliar les seves atribucions. Tan bon punt serà president, no hi haurà ningú més que pugui exercir el veto contra les lleis noves. Com a president, Erdogan ja no ha de retre comptes a ningú, segons Feyzioglu. El seu successor en el càrrec de primer ministre serà, anant bé les coses, un titella. El Tribunal Constitucional, que contínuament ha prohibit a Erdogan ser massa arbitrari, pot desaparèixer en el futur com a poder fiscalitzador, perquè el president en nomena els membres.

Per al professor de dret d'Istanbul Bertan Tokuzlu, les eleccions del 10 d'agost van representar, doncs, “la votació més important de la història recent de Turquia”. Havent estat escollit Erdogan com a president, no hi ha marxa enrere, afegeix. “Transformarà el país definitivament en l'Estat d'un sol home.”

Erdogan mateix no oculta pas com vol governar el país en el futur. En una entrevista emesa per televisió al final de juliol va anunciar que volia introduir un sistema presidencialista, prenent com a models la Xina i Rússia. Els afers del Govern, segons Erdogan, són entorpit per “oligarques de la burocràcia”. “Hi ha obstacles que ens barren el pas.” Sembla que a l'Estat d'Erdogan no hi haurà cap més obstacle.

**Hasnain Kazim
Maximilian Popp**

© Der Spiegel

Traducció d'Arnau Figueras